

POSTANOWIENIE

Dnia 18 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa P. K.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 18 kwietnia 2023 r.
w Izbie Cywilnej w Warszawie,
zażalenia powoda
na wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 4 maja 2022 r., sygn. akt I ACa 436/21,

uchyla zaskarżony wyrok.

UZASADNIENIE

Powód P. K., który zawarł z pozwanym Bank S.A. w W. (dalej Bank) w dniu 25 listopada 2005 r. na okres 360 miesięcy umowę kredytu hipotecznego w kwocie 163 365,33 zł, nominowanego (waloryzowanego) kursem franka szwajcarskiego (CHF), domagał się po sprecyzowaniu powództwa zasądzenia od pozwanego Banku - przy założeniu, że powyższa umowa jest nieważna - kwoty 283 460,64 zł z odsetkami z tytułu zwrotu świadczeń nienależnych spełnionych przez powoda w okresie od 5 czerwca 2009 r. do 28 stycznia 2016 r. Powód sformułował także (określając je jako ewentualne k.369 akt), żądanie zasądzenia na jego rzecz kwoty niższej, a mianowicie 105 635,14 zł z odsetkami, z tytułu nadpłaty powstałej po eliminacji zawartych w umowie klauzul abuzywnych, w razie przyjęcia przez Sąd,

że umowa kredytu jest nadal ważna i może być wykonywana po usunięciu tych klauzul. Pozwany Bank wniósł o oddalenie powództwa; złożył także oświadczenie o potrąceniu wypłaconej powodowi kwoty kredytu 163 365,33 zł z zastrzeżeniem, że nie oznacza to przyznania nieważności umowy.

Wyrokiem z 4 grudnia 2020 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 122 449,38 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 30 października 2020 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części i zniósł wzajemnie koszty procesu. Sąd pierwszej instancji ustalił, że powód spłacił całość kredytu w dniu 28 stycznia 2016 r., a zatem przed upływem terminu, na który umowa została zawarta, uiszczając łącznie kwotę 331 990,55 zł. Na podstawie art. 58 § 1 k.c. i art. 353¹ k.c. Sąd uznał, że umowa kredytu była nieważna ze względu na nieważność części zawartych w niej postanowień niezgodnych z naturą stosunku zobowiązaniowego. Spełnione na jej podstawie nienależnie i nieprzedawnione świadczenie powoda wyniosło kwotę 282 449,38 zł, zaś Bank złożył skutecznie zarzut potrącenia w zakresie faktycznie wypłaconej powodowi z tytułu udzielonego kredytu kwoty 160 000 zł; różnica tych należności podlegała zatem zasądzeniu na rzecz powoda z odsetkami od dnia następnego po dniu wymagalności (29 października 2020 r.).

Po rozpoznaniu apelacji obu stron, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 4 maja 2022 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego. W uzasadnieniu stwierdził, że wbrew ocenie prawnej Sądu pierwszej instancji, nie ma podstaw do przyjęcia nieważności przedmiotowej umowy kredytu hipotecznego nominowanego do CHF z przyczyn przedstawionych w uzasadnieniu zaskarżonego apelacjami wyroku. Sąd Apelacyjny podniósł dalej, że dla rozstrzygnięcia sprawy o zapłatę niezbędne jest poczynienie przez Sąd Okręgowy ustaleń i obliczeń odnośnie do przeliczenia kwoty kredytu na franki szwajcarskie przy zastosowaniu sprawiedliwego obiektywnego średniego kursu NBP, a następnie rozliczenie wpłat dokonanych przez powoda na poczet zobowiązania; w tej sytuacji wobec uznania, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, orzekł jak w wyroku kasatoryjnym.

W zażaleniu powód P. K. zarzucił naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. przez błędne przyjęcie istnienia wskazanych w tym przepisie przesłanek uzasadniających uchylenie orzeczenia sądu pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 394¹ § 1¹ k.p.c., zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje stronie w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Obowiązujący aktualnie model apelacji pełnej zakłada, że sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia, dokonuje własnych ustaleń faktycznych, bazując na materiale zebranym w pierwszej instancji i prowadząc w razie potrzeby własne postępowanie dowodowe oraz stosuje właściwe przepisy prawa materialnego. Postępowanie apelacyjne powinno więc co do zasady zakończyć się wydaniem merytorycznego orzeczenia rozstrzygającego definitywnie spór między stronami. Zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c., poza wypadkami określonymi w § 2 i 3 tego przepisu, sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo, gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie kwestionuje uchylenie przez Sąd drugiej instancji orzeczenia pierwszoinstancyjnego, stąd ocenie Sądu Najwyższego może być poddany jedynie ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ustawowe przesłanki uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji zostały określone wąsko, zaś kognicja Sądu Najwyższego ogranicza się do skontrolowania, czy istotnie doszło do nierozpoznania istoty sprawy lub też czy faktycznie istnieje w realiach rozpoznawanej sprawy konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41 oraz z 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013, nr 4, poz. 54).

Trafny jest zarzut powoda, że w tej sprawie nie wystąpiła przesłanka, na którą powołał się Sąd drugiej instancji. Do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że zachodzi przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r. II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22; z 15 lipca 1998 r. II CKN 838/97 oraz z 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, a także wyroki Sądu Najwyższego z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003, nr 3, poz. 36; z 21 października 2005 r. III CK 161/05 oraz z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1 - 2, poz. 2). Nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce, gdy sąd pierwszej instancji rozstrzygnął nie o tym, co było przedmiotem sprawy; zaniechał w ogóle zbadania materialnej podstawy żądania; pominął całkowicie merytoryczne zarzuty zgłoszone przez stronę; rozstrzygnął o żądaniu powoda na innej podstawie faktycznej niż zgłoszona w pozwie; nie uwzględnił (nie rozważył) wszystkich zarzutów pozwanego dotyczących kwestii faktycznych lub prawnych rzutujących na zasadność roszczenia powoda (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 listopada 2012 r., III SZ 3/12).

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy rozpoznał tak rozumianą istotę sporu między stronami, natomiast inną kwestią jest, czy uczynił to prawidłowo, a więc zgodnie z prawem procesowym i materialnym, czy należycie ustalił stan faktyczny i dokonał jego prawidłowej oceny materialnoprawnej. Badania, czy sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy, dokonuje się na podstawie analizy żądań pozwu i przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia, nie zaś na podstawie ewentualnych wad postępowania prowadzącego do wydania zaskarżonego apelacją orzeczenia. Tymczasem Sąd Apelacyjny upatrywał nierozpoznania istoty sprawy właśnie w zaniechaniu dokonania przez Sąd Okręgowy określonych ustaleń faktycznych i rozliczeń. W tej sytuacji odmienna ocena Sądu Apelacyjnego i przyjęta przez ten Sąd konieczność uzupełnienia postępowania dowodowego nie uzasadniały uchylenia wyroku, stąd orzeczono jak w sentencji (art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c.).

